

Fugletårnet på Lindholm Hoved

Lige øst for broen, hvor vejen Gl. Rye - Emborg krydser Gudenåen, viser et skilt til Mossø P-plads. Herfra følger man stien ud på Lindholm Hoved, som rager ud i Mossø. Fugletårnet ligger midtvejs ude på odden, og herfra kan man overskue søen og dens rige fugleliv.

Fugletårnet ved Ry Mølle

Der kan parkeres på pladsen ved Ry Havnekiosk, hvorefter man går ned til opstemningen ved Ry Mølle. Her viser et skilt til højre til fugletårnet.

Om vinteren er udløbet af Ry Mølle Kanal isfrit med mange overvintrende svømmefugle.

I yngletiden er der en mindre koloni af svømmefugle og måger i rørskoven på modsatte bred, og der er fine muligheder for at se Isfulgen.

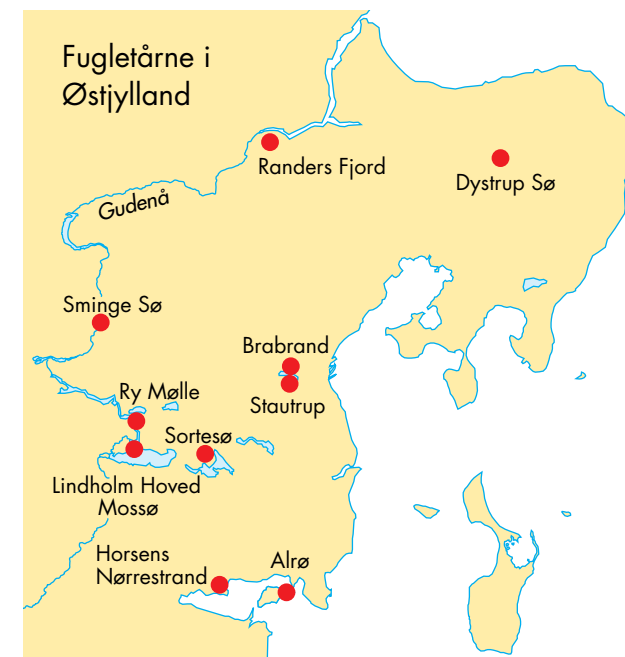

Andre tårne i Østjylland

Fugletårnene er rejst til brug for publikum som let tilgængelige besøgssteder i kanten af landskabeligt seværdige og fuglerige naturlokaliteter. Medbringer man kikkert og giver sig god tid, kan man fra udsigtstårnene få mange spændende oplevelser med et uforstyrret fugleliv på nært hold.

Århus Amt har gennem de senere år fået etableret tårne og formidling ved Dystrup Sø, på Alrø i Horsens Fjord, ved Sminge Sø og ved Gudenåens løb ved Ry Mølle. Endvidere er der rejst tårne på Lindholm Hoved i Mossø (Skov- og Naturstyrelsen) samt ved Brabrand Sø på nordbredden ved Naturcenter Sølyst (i samarbejde med Århus Kommune).

Andre tårne findes ved Stautrup på sydbredden af Brabrand Sø (Dansk Ornitologisk Forening og Århus Kommune), i Skanderborg ved Sortesø (Skanderborg Kommune), ved Horsens Nørrestrand neden for Vandrerhjemmet (Horsens Kommune og Vejle Amt) og ved Randers Fjord (Randers kommune).

Udarbejdet af Århus Amt i samarbejde med Silkeborg Statsskovdistrikt

ÅRHUS AMT
Natur og Miljø · Okt. 1999
Tlf. 8944 6763

Tekst og grafik : Jens Kirkeby · Foto: Bo L. Christiansen/Biofoto
Redaktion: Ole Brøndum, Jette Brøndum · Tryk: Århus Amts Trykkeri.

Fugletårne ved MOSSØ og Ry Mølle

ÅRHUS AMT
Natur og Miljø

Ynglefugle

Fuglene ved Gudenåen

Ved åen ses mest almindeligt **Grønbenet Rørhøne** og **Blishøne**. Hvor åen vider sig lidt ud, ligger desuden **Taffeland**, **Trolldand** og de 3 lappedykkerarter **Lille**, **Sorthalset** og **Toppet Lappedykker**. Langs åbredden ved vandmøller og stryg skal man især være opmærksom på den smukke, gule **Bjergvipstjert**.

Om vinteren opsøges den isfri å af smågrupper af **Lille Lappedykker**, og ved breddens sten kan man se **Vandstæren** dykke ned i det kolde vand.

Ynglefuglene ved søerne

Områdets søer er kendt for at huse en af Europas største bestande af **Sorthalsede Lappedykkere**, hvis særpræg er, at de helst yngler i kolonierne af **Hættemåger**. I 1991 optaltes ialt 540 **Sorthalsede Lappedykkere** i Mossø, Birksø og Julsø.

Karaktérfuglene på søerne er nok de mange **Toppede Lappedykkere** med en bestand på over 1.500 fugle mellem Skanderborg Sø og Julsø. De øvrige almindelige arter er **Lille Lappedykker**, **Grågås**, **Gravand**, **Taffeland**, **Trolldand**, **Grønbenet Rørhøne** og **Blishøne**.

I de senere år er også den **Gråstrubede Lappedykker** begyndt at holde til ved Lindholm i Mossø, og ved Mossøs stenede strande ses desuden **Strandskaden**. Endelig kan nævnes **Fiskehejren**, som har en mindre ynglekoloni ved Mossø.

De ellers så talrige **Knopsvaner** er fåtalligt ynglende i områdets dybe søer - med kun 4-5 par i Mossø og 1-2 par imellem Ry og Silkeborg.

Områdets juvél **Isfuglen** ruger almindeligt ved søernes, åens og tilstødende småbækkes brinker. Isfuglen færdes diskret og vagtsomt ved vandet, men dens skarpe skrig høres tit.

I rørskoven er **Rørsangeren** og **Rørspurven** karaktérfugle, ligesom **Halemejse**, **Sumpmejse**, **Havesanger**, **Gærdesmutte** og **Træløber** er det i sumpskoven. På lune nætter høres **Nattergalen** og **Græshoppesangeren**, bl.a. ved Mossø på Lindholm og ved Klosterkæret.

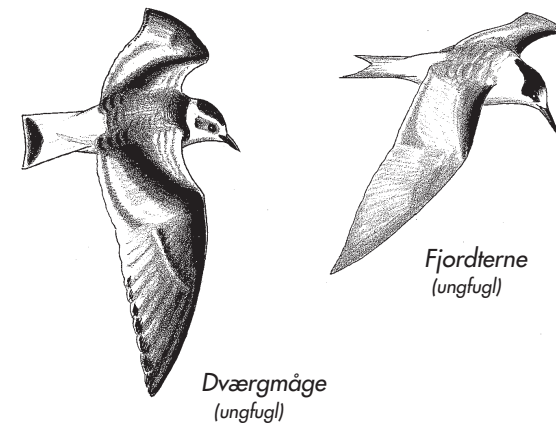
De mange **Skarver** ved søerne kommer om foråret og sommeren på fiskeri fra ynglekolonien på Vorsø i Horsens Fjord.

Trækgæster og fældeflokke

I træktiden april-maj og august-september er søerne især kendt for deres **Fiskeørne**, som raster her under trækket mellem troperne og de skandinaviske ynglepladser. Samtidig besøges søbredderne af smågrupper af **Mudderkirer**, som spankulerer omkring mellem sten og væltede træstammer.

På de store søer kan man sommeren igennem møde unge 1-2-årige **Hvinænder**, og i sensommeren samles flokke af lappedykkere og ænder for at fælde i søernes beskyttende vige. Smågrupper af **Taffelænder** ses især i åkandevigene i Birksø og Julsø, og 2-300 fældende **Trolldandrikker** samler sig i vestenden af Mossø.

De store måger **Svartbag** og **Sølvmåge** yngler ikke i Søhøjlandet, men ses året rundt - mest brunlige ungfugle. De lever af døde fisk, rov på svømmefuglernes yngel og spild fra garnfiskeri. Den noget mindre **Stormmåge** finder især føden på pløjemarkerne, og flokkes ved solnedgang midt ude på søerne for natten. Stormmågerne ankommer nordfra til Søhøjlandet i juli, hvorefter antallet øges til flere tusinde indtil borttrækket i november. Enkelte overvintrer.

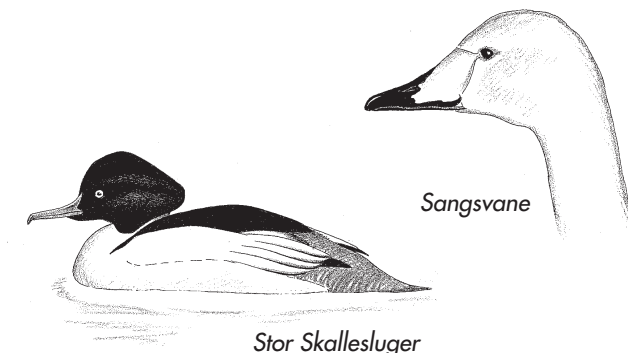

Havtræk over søerne

Især juli-september og mere fåtalligt april-maj ses **Fjordterne**, **Dværgmåge** og **Sortterne** ved søerne. Det er havtrækkende arter, som skyder genvej mellem Vesterhavet og Kattegat tværs over Jylland i stedet for at trække nord om Skagen. Andre udprægede havfugle har besøgt søerne: **Ederfugl**, **Sortand**, **Fløjlsand**, **Rødstrubet** og **Sortstrubet Lom**, **Lille Kjøve** og endda en **Søkonge**.

Vintergæster

Om vinteren holder et par hundrede **Sangsvaner** til på enge og rapsmarker i området, og i de senere år har 1-2 **Havørne** været faste vintergæster ved Mossø og Salten Langsø. I isvåger ses almindeligvis **Lille Lappedykker**, **Stor** og **Lille Skallesluger**, **Hvinand**, **Trolldand**, **Taffeland**, **Gråand** og **Blishøne**.

Gudenåen og søerne Mossø - Jyllands største sø

Den 10 km lange og 2 km brede sø dækker 1680 ha, og er med sine 22 m blandt landets dybeste. Yderligere 1456 ha af søens omgivelser har siden 1974 været fredet, og søen er blandt de danske EU-beskyttelsesområder. Hovedparten af søens vand kommer fra Skanderborgsøerne og Gudenåen, og fortsætter med Gudenåen nordpå imod Randers Fjord.

For svømmefuglene er Mossø med sin store ynglebestand af lappedykkere og rastende flokke af dykænder og gæs amtets vigtigste ferskvandsområde.

Gudenåen og Himmelbjergsøerne

Som perler på en snor ligger søerne på Gudenåens vej fra Mossø til Julsø. Efter Mossø gennemstrømmer Gudenåen først Gudensø og Ry Mølle Sø inden vandet når frem til opstemningen ved Ry Mølle. Fra Ry Mølle Kanal løber vandet i de to små søer Lillesø og Birksø, hvorefter Gudenåen gennem et malerisk åløb endelig når frem til Julsø.

Om sommeren er der livlig sejlsad på åen og søerne, og for lystfiskere er Sandart-fiskeriet ved Ry Mølle Kanalen særlig kendt.